

УДК 338.487.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРИМІСЬКОГО ТУРИЗМУ М. ЛЬВОВА

М. Мальська, Т. Біла

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка 41, м. Львів 79000, Україна, тел. (0322) 394-603*

Аналізуються історико-культурні ресурси приміської зони міста Львова як один із чинників формування приміського туризму в контексті довгострокових програм розвитку туристичної галузі Львова і Львівщини. Здійснено класифікацію історико-культурних ресурсів національного та місцевого значення. Виокремлено основні напрями можливого використання історичних і культурних об'єктів із урахуванням стану збереженості і розташування в розрізі адміністративних районів приміської зони. Визначено рівень насиченості території історико-культурними об'єктами.

Ключові слова: історико-культурні ресурси, приміська зона, приміський туризм.

Одним із чинників формування приміського туризму Львова є історико-культурні ресурси. Саме ця група туристичних ресурсів має такі специфічні особливості, як екскурсійне значення, незалежність від кліматичних умов, атрактивність, мальовничість, і становить пізнавальний інтерес для мешканців міста, може використовуватись задля рекреаційного розвантаження освоєних ділянок та урізноманітнення туристичної діяльності [12, 4].

На теперішній час автомобільні поїздки «за місто», зокрема здійснення піших або велосипедних краєзнавчих мандрівок, ознайомлення з історичною, архітектурною, культурною, сакральною спадщиною місцевості мають широкий характер і слугують популярною формою проведення вільного часу серед жителів міст. Проте у приміській зоні історико-культурні об'єкти для потреб туризму використовуються не повною мірою. Більшість визначних пам'яток не включені у туристичні маршрути чи екскурсійні програми. Тому існує потреба вивчення історико-культурного потенціалу приміських околиць для подальшого його освоєння з туристичною метою [10]. У дослідницькому плані проблематика приміського туризму розглядається з точки зору аналізу об'єктів історико-культурної спадщини обраної території та у перспективних планах розвитку туристичної галузі Львівщини до 2031 року.

Метою цієї статті є аналіз історико-культурного потенціалу приміської зони міста Львова для подальшого його освоєння в туристичних цілях. У дослідженні вирішуються такі завдання: класифікація історико-культурних ресурсів приміського туризму м. Львова; аналіз історико-культурного потенціалу приміського туризму; окреслення територіальної структури історико-культурного туризму приміської зони.

Питання класифікації історико-культурних ресурсів висвітлені у багатьох наукових працях, зокрема, О.О. Бейдика, С.П. Кузика, В.І. Мацоли, С.З. Заремби, П.О. Масляка, В.Л. Петранівського, М.Й. Рутинського [3; 6; 9; 5; 8; 11]. Історико-культурні ресурси – це сукупність пам'яток матеріальної та духовної культури, які створені у процесі історичного розвитку суспільства на певній території, мають пізнавальну цінність і можуть бути використані для туристичної діяльності [7]. Законодавством України передбачено поділ усіх об'єктів культурної спадщини на рухомі та нерухомі; за типами - на споруди (витвори), комплекси (ансамблі), визначні місця [1].

Проблема класифікації нерухомих об'єктів полягає в тому, що окремі види пам'яток архітектури приміської зони можна віднести одразу до двох типів [2]. До прикладу, Святоуспенська Унівська лавра (Перемишлянський р-н), крім споруд сакрального призначення, включає споруди оборонного призначення.

При дослідженні нерухомих історико-культурних об'єктів приміської зони м. Львова, в яку входять Пустомитівський район (41 рада), Жовківський (31 рада), Городоцький (28 рад), Яворівський (20 рад), Кам'янка-Бузький (17 рад), Миколаївський (15 рад), Перемишлянський (11 рад), Буський (7 рад), Золочівський (7 рад), Самбірський (1 рада) райони, а також Винниківська, Брюховицька, Руднянська ради м. Львова за даними Державного реєстру нерухомих пам'яток України [14] визначено кількість історико-культурних об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. Віднесення тієї чи іншої пам'ятки до певного типу відбувалось згідно з класифікацією О. Бейдика [2]. Встановлено, що до історико-культурних туристичних об'єктів приміської зони належать оборонні споруди, архітектурні комплекси, сакральні об'єкти, історичні житлові та промислові будівлі, палаци та палацово-паркові ансамблі, етнографічні поселення. (Табл.1).

Загалом на досліджуваній території є 361 історико-культурний туристичний об'єкт національного та місцевого значення. Найбільше серед них сакральних об'єктів – 276, історично-житлових будівель – 38, адміністративних будівель – 22, оборонних комплексних споруд – 14, палаців і паркових ансамблів – 11.

Оскільки кількісний показник історико-культурних ресурсів ще не дає уявлення про їх пізнавальну цінність і привабливість, на практиці широко застосовують бальну систему оцінок [10; 9]. Проте через складність пошуку певних закономірностей, необхідних для виміру та оцінювання історико-культурних об'єктів, без експертного підходу таку оцінку зробити досить важко.

В околицях Львова найвищу туристичну атрактивність має архітектурний комплекс Жовкви, а саме державний історико-архітектурний заповідник, який входить до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО та Ринкова площа м. Городка.

Вагоме місце серед історико-культурних об'єктів приміської зони посідають фортифікаційні споруди, зокрема Свірзький замок (1484),

(Перемишлянський р-н); руїни оборонної башти (1848), оборонні руїни Старосільського замку (1642) (Пустомитівський р-н); П'ятничанська вежа (Жидачівський р-н).

Таблиця 1

Кількість та види історико-культурних об'єктів приміської зони м. Львова

Адміністративний район області (міські, селищні, сільські ради)	К-сть рад	Оборонні споруди (замки, вежі, брами, мури, арсенали)		Сакральні об'єкти (лаври, келії, монастирі, дзвіниці, церкви)		Палаці та палацово-паркові ансамблі		Історичні житлові та промислові будівлі		Адміністративні будівлі		Усього
		національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	національного	місцевого	
Буський	7	-	-	4	7	-	-	1	-	-	-	12
Городоцький	28	-	-	22	11	-	2	9	-	4	-	48
Жидачівський	4	1	-	2	3	-	-	1	-	-	-	7
Жовківський	31	6	-	43	19	-	2	15	7	1	7	100
Золочівський	7	-	-	2	8	-	-	-	-	-	-	10
Кам'янка-Бузький	17	-	-	7	19	-	1	-	1	-	3	31
Миколаївський	15	1	-	5	15	-	2	-	1	-	2	26
Перемишлянський	11	4	-	6	17	-	-	1	-	-	4	32
Пустомитівський	41	2	-	43	15	2	1	2	-	-	-	65
Самбірський	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Яворівський	20			8	16	-	1				1	26
Брюховицька селищна рада м. Львова	1	-	-	1		-	-	-	-			1
Винниківська міська рада м. Львова	1	-	-	2		-	-	-	-			2
Всього	184	14	-	145	131	2	9	29	9	5	17	361

До пам'яток історії національного значення належать залишки Давньоруського городища XII ст. (Пустомитівський р-н, с. Звенигород), Давньоруське Стільське городище IX ст., (Миколаївський р-н, с. Стільське), оборонне городище літописного міста Щекотин XI — XIII ст. (Жовківський р-н, с. Глинськ), а також залишки земляних укріплень давньоруського городища у м. Городок.

До найбільш важливих сакральних об'єктів, що приваблює для паломницьких і культурно-пізнавальних подорожей, слід віднести греко-католицький оборонний Крехівський Василіанський монастир, стародавній печерний монастир «Скеля Тимоша» (Жовківський р-н), Святоуспенську Унівську лавру XV-XIX ст., (с. Унів, Перемишлянський р-н), комплекс печерного монастиря XI ст. з церквою Успіння (с. Страдч, Яворівський р-н).

Приміська зона Львова насичена унікальними кам'яними сакральними об'єктами, при цьому, кам'яні церкви, костели, монастирі, синагоги є зразками цінної різностильової спадщини минулих епох загальнодержавного та місцевого значення. Одними із найстаріших храмів Галичини є Францисканський монастир (1419), костел Воздвиження Чесного Хреста (1372), церква святого Івана Хрестителя (1403) у Городоцькому районі, монастир Різдва Христового (1612), Домініканський та Василіанський монастирі (VII – XIX ст.) у Жовківському районі, костел Св. Станіслава XVст. та Св. Миколи (1402-1630) у Перемишлянському районі, костел Св. Войцеха (1546), (с.Раковець) у Пустомитівському районі та інші.

Особливу культурну цінність приміської території становлять пам'ятки української сакральної дерев'яної архітектури, загалом близько 132 об'єктів, з них 78 мають загальнодержавне значення. Найбільша щільність цих об'єктів у Жовківському, Пустомитівському та Кам'янка-Бузькому районах. Однією з найдавніших автентичних сакральних пам'яток, що внесена до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО, є церква Святої Трійці у м. Жовква [7]. Загалом на території Жовківщини налічується близько 35 дерев'яних сакральних споруд національного та місцевого значення, у Пустомитівському – 30 (с. Звенигород, с. Раковець, с. Старе Село, с. Семенівка та ін.), Кам'янка-Бузькому – близько 15 (с. Дернів, с. Ременів, с. Батятичі та ін.), Миколаївському – 11 (с. Крупське, с. Стільське, с. Тернопілля та ін.), Яворівському – 6 та в окремих селах Золочівського, Буського, Жидачівського районах.

Сьогодні особливої актуальності набуло збереження дерев'яних храмів України. Протягом усього періоду незалежності на Львівщині знищено понад 70 дерев'яних церков, у їх числі державного та місцевого значення [13]. Однією з причин такого ставлення до сакральної дерев'яної спадщини є відсутність державної політики з охорони мистецьких пам'яток, перебування церков у власності місцевих громад без відповідних охоронних договорів. Від так, постала необхідність надати статус пам'ятки архітектури усім дерев'яним храмам з подальшим їх внесенням до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО [13], а також розроблення та впровадження державної програми збереження дерев'яної сакральної архітектури України.

Цікавими об'єктами приміської зони є пам'ятки палацово-паркових ансамблів у селах Давидові та Оброшино (Пустомитівський р-н), м. Новий Розділ та с. Заклад (Миколаївський р-н), смт Великий Любінь (Городоцький р-н), с. Неслухів (Кам'янка-Бузький р-н).

До важливих музейних комплексів необхідно віднести музей історії давньоруського міста Звенигорода (Пустомитівський р-н), історико-меморіальний музей Є. Кональця (с. Зашків, Жовківський р-н), музей-

садибу Устияновичів у с. Вовків (Перемишлянський р-н), музей Івана Керницького с. Відники, музей вишивки с. Товщів (Пустомитівський р-н), музей підпільного штабу УПА генерала Р. Шухевича с. Грімне (Городоцький р-н), церкву-музей Андрея Шептицького с. Прилбичі (Яворівський р-н). (див. рисунок 1).

Низка культурних пам'яток приміської зони становлять цінність для історії польської, австрійської та німецької культури: місця поховання видатних історичних осіб (Добросин, Липники, Жовква, Івано-Франкове, Рудки), німецькі колонії (Городок, Зимна Вода, Візенберг-Мервичі, Коросно, Тернопілля, Мокротин, Дев'ятир).

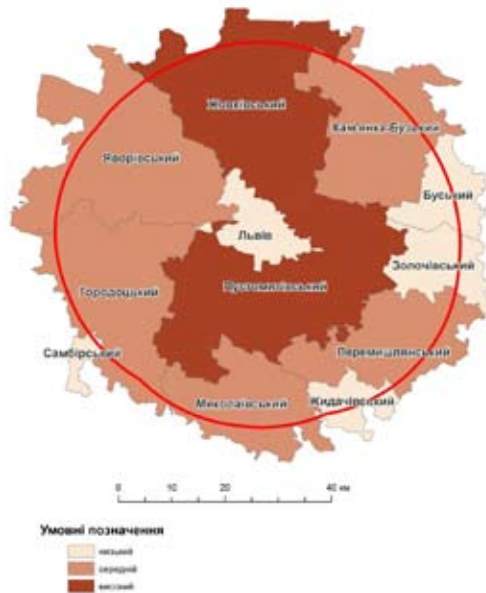

Рис. 1. Картохема рівня історико-культурного потенціалу приміського туризму Львова

У приміській території набули поширення кваліфіковані види туристичних занять. Розроблено низку туристичних автомобільних, пішохідних, велосипедних маршрутів, що охоплюють велику кількість історичних, культурних, сакральних об'єктів у межах приміської зони. До найпопулярніших належать одноденні автомобільні тематично-екскурсійні маршрути селами: «Жовківщиною і Розточчям», «Королівська Жовківщина», «Давньоукраїнська дерев'яна церковна архітектура», «На Батьківщину Шептицьких», «Князя доба Галицько-Волинської держави». В останні роки активно розвивається система веломаршрутів в околицях міста, зокрема, ознаковано веломаршрути «Львів–Жовква–Крехів–Львів», та «Шляхами бравого солдата Швейка». Розроблено нові маршрути: «Заповідними об'єктами Розточчя», «Пам'ятками Т. Шевченка». Популярністю користуються більш тривалі маршрути (2-5 днів), що частково охоплюють приміську зону: «Срібне кільце Львівщини», де основними об'єктами туристичного маршруту є збережені старожитні монастирсько-храмові комплекси Галицького Розточчя і Поділля.

Окрім того, розроблено пішохідні маршрути «До озера Наварія», «На Чортові скелі», «Шляхами Івана Франка», що охоплюють найцікавіші природні та історико-культурні об'єкти.

Порівняльний аналіз історико-культурного туристичного рейтингу приміських районів засвідчив, що найбільший туристичний потенціал мають Жовківський, Пустомитівський і Городецький райони.

Найбагатшим історико-культурним надбанням приміської зони є сакральна спадщина. Серед найпопулярніших екскурсійних маршрутів, які пропонують львівські туристичні фірми, «До Страдчанської печери», «Жовква і Крехівський монастир»,

«Свіржський Замок», «Невідома Львівщина – околиці Львова», «Мала Золота підкова». Польським туристам пропонують відвідати місця, важливі для їх історії, – Жовкву, Городок, Івано-Франкове, а німецькі туристи часто обирають колишні німецькі колонії –Хоросно, Тернопілля (Дорнфельд), Мервичі (Візенберг) та інш.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про охорону культурної спадщини: Закон України // Відомості Верховної Ради: №1805-III 2000 –25.07.
2. Бейдик О.О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України: автореф. дис. ... д-ра географ. наук – К., 2004. – 36 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К, 2001. – С. 42.
4. Географія та туризм: Наук. зб. /Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2012. – Вип. 19. – 374 с.
5. Заремба С.З. Нариси з історії українського пам'яткознавства / С.З. Заремба. – К., 2002. – 204 с.
4. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід. / С.П. Кузик. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – С. 46.
5. Кузик С. Історико-культурні ресурси Українсько-Польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей / С. Кузик, Д. Литвин. – Ювілейний збірник НАН України ім. І. Крип'якевича. - 2012. - №21. - С.475-482.
6. Масляк П.О. Рекреаційна географія: Навч. посіб.// П.О. Масляк. – К: Знання, 2008. – С. 77.
7. Мацола В.І. Рекреаційно-туристський комплекс України: Монографія / В.І. Мацола. – Львів: ІРД НАН України, 1997. – 259 с.
8. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / [В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик] – Львів: НАН України; ІРД НАН України, – 1999. – 78 с.
9. Петранівський В.Л. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник / В.Л. Петранівський, М.Й Рутинський: /За ред. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006 – 575 с.
10. Рунців О.І. Історико-культурні туристські ресурси Тернопільської області як джерела формування попиту і пропозиції на ринку туристичних послуг / О.І. Рунців // Історія української географії. – Вип.17. – Тернопіль: Підручн. і посібн., 2008. – С. 97-103.
11. Агенція журналістських розслідувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://rojojniak.net/news.php?item.975.11>.
12. Державний реєстр нерухомих пам'яток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: www.mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk.

Стаття: надійшла до редколегії 25.05.2012
прийнята до друку 06.06.2012

THE HISTORIC-CULTURAL RESOURCES AS FACTOR OF LVIV SUBURBAN TOURISM DEVELOPMENT

M. Malska, T. Bila

*Ivan Franko National University of L'viv
Doroshenko Str., L'viv, tel. (0322)394-603*

In the article was made analysis of Lviv suburban zone historic-cultural resources as one of factors of suburban tourism forming in context of long term programs of Lviv and region touristic branch. Also was made a classification of historic-cultural resources of national and local value. Extracting main directions of historic and cultural objects possible use with regard of storage quality and allocation state breakdown by suburbanadministrative districts. The saturation level of territory by historic-cultural objects.

Key-words: historic-cultural resources, suburban zone, suburban tourism.

ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЕ РЕСУРСЫ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ПРИ- ГОРОДНОГО ТУРИЗМА Г. ЛЬВОВА

М. Мальська, Т. Біла

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Дорошенко 41, г. Львов 79000, Украина, тел. (0322) 394-603*

В статье проведен анализ историко-культурных ресурсов пригородной зоны города Львова как факторов формирования пригородного туризма в контексте долгосрочных программ развития туристической отрасли Львова и Львовщины. Здійснено класифікацію історико-культурних ресурсів національного і місцевого значення. Виділені основні напрямки можливого використання історических і культурних об'єктів з урахуванням стану збереженості та розташування в разрізі адміністративних районів пригородної зони. Определен уровень насыщенности территории историко-культурными объектами.

Ключевые слова: историко-культурные ресурсы, пригородная зона, пригородный туризм